

Obnovljivi izvori energije

PRIČA KOJA SE HRVATSKOJ TEK TREBA DOGODITI

dr. sc.

Julije Domac

Sredinom 2023., nažalost, možemo samo ponoviti konstataciju s kojom smo započeli godinu. Bez obzira na donesene uredbe i zakone u javnoj raspravi, i dalje nema nikakvog vidljivog pomaka na području velikih investicija u obnovljive izvore energije. To je, nažalost, nastavak krize koja traje gotovo 10 godina. Od zemlje u kojoj je izgrađena prva hidroelektrana u Europi i koja je proizvodila sunčane panele prije većine ostalih, došli smo do situacije da u posljednjih tridesetak godina nismo napravili ništa značajno. Po korištenju Sunčeve energije predzadnji smo u Europi i uvozimo i do 35% potrebne energije, a energetske tvrtke ove godine redom bilježe milijunske gubitke.

foto: IImage Studio

Naše najvažnije energetske tvrtke, HEP i INA beznadno su zapele u močvari lošeg upravljanja, a INA i u pitanjima neriješenog vlasništva s mađarskim tzv. partnerima. Malo je područja u Hrvatskoj u kojoj je politika odigrala tako loše kao u energetici. Godinama propuštamo prilike za investicije od barem 10 milijardi eura samo u sektoru obnovljivih izvora u trenutku kada svakodnevno uvozimo skupu energiju. U svemu gubimo i veliku sliku - ne radimo dovoljno na mreži, ni prijenosnoj ni distribucijskoj, koja nam treba da bismo mogli prihvatiti nove izvore energije. Treba raditi i na tehničkim preduvjetima za prihvatanje novih kapaciteta obnovljivih izvora. Cijela Dalmacija visi na jednoj žici. Dalekovod Konjsko - Melina je izgrađen prije skoro 50 godina i njegov kapacitet treba bitno povećati. To bi moglo postati glavno ograničenje budućeg razvoja svih sunčanih

“ Nama kao društvu i državi zadnjih 20 i više godina nedostaje politički konsenzus, spoznaja i svijest da je energetika, odnosno opskrba energijom ključno, temeljno pitanje. “

Autor je ravnatelj Regionalne energetske-klimatske agencije sjeverozapadne Hrvatske i posebni savjetnik predsjednika Republike Hrvatske za energiju i klimu.

elektrana i vjetroelektrana u južnoj Hrvatskoj jer za izgraditi takav dalekovod može trebati i 10 godina.

ENERGETIKA SE PLANIRA DUGOROČNO

Hrvatska ima razmjerno značajan udio obnovljivih izvora, ali to je puno manje od mogućeg i poželjnog. Vide se pomaci na polju energetske tranzicije, ali puno sporije nego što bismo to mogli očekivati s obzirom na prirodne uvjete, ali i stručno znanje kojim raspolažemo. Energetika se, inače, planira dugoročno i energetske projekti u pravilu traju dulje od bilo kojeg političkog mandata. Nama kao društvu i državi zadnjih 20 i više godina nedostaje politički konsenzus, spoznaja i svijest da je energetika, odnosno opskrba energijom ključno, temeljno pitanje. Bez opskrbe energijom ne funkcionira ni gospodarstvo, ali ni bilo koji dio javnog sektora. Treba hitno depolitizirati energetske tvrtke, ali i institucije kao što su Hrvatska energetska regulatorna agencija, Hrvatski operator tržišta energije, Hrvatski operator prijenosnog sustava. HEP bi trebao prestati konkurirati poduzetnicima i graditi male elektrane od 3, 5, 10... MW. Posao nacionalne elektroprivrede je graditi velike objekte kao što su, npr. reverzibilne hidroelektrane snage barem 500 MW kako bi se osigurala stabilnost sustava, razvijati baterijsku pohranu

“Malo je područja u Hrvatskoj u kojoj je politika odigrala tako loše kao u energetici.”

energije i promišljati hrvatski energetske sustav u cjelini i ambiciozno.

Trebalo bi uspostaviti i Nacionalno vijeće za energetske sigurnost i tranziciju pri Hrvatskom saboru koje će donositi smjernice energetske politike i upravljanja energetske tvrtkama te krovno pratiti i izvještavati o provedbi energetske politike kao temi od najvećeg nacionalnog interesa. Trebali bi ga činiti predstavnici najvećih političkih stranaka s predsjednikom Vijeća kao nestranačkom osobom iz redova istaknutih stručnjaka iz područja energetike. Treba i osnažiti kapacitete ministarstva nadležnog za energetiku za donošenje i provedbu operativnih dokumenata i podzakonskih akata.

ENERGIJA - PITANJE OPSTANKA DEMOKRACIJE I SIGURNOSTI

Energija je pitanje opstanka demokracije i sigurnosti zemlje. Energija bi trebala biti i ljudsko pravo, a ne roba kojom se ucjenjuje, zbog koje cvjeta korupcija, zbog koje se ratuje. Demokratizacija energetike u smislu većeg korištenja obnovljivih izvora na način da u projektima sudjeluju građani, poduzetnici i lokalne zajednice, jedini je način po-

“ *Klima je životno pitanje, to će tek postati svima jasno.* ”

stizanja stabilnog i sigurnog društva. To je u osnovi europske energetske regulative i na tome treba raditi. Na kraju, treba i hitno prestati helikopterski subvencionirati cijene energenata. To je nepromišljeno, dugoročno neodrživo i iznimno štetno. Trenutačno subvencioniranje prema načelu ‘svima jednako’ koči tržište obnovljivih izvora i zaustavlja investicije, a onda posljedično i guši poduzetništvo i sprječava razvoj industrije.

U energetici, kao i u svakom drugom području, mala zemlja poput Hrvatske mora iskoristiti i ogromnu priliku europskih fondova. Ipak, europski fondovi trebaju biti sredstvo da se razvijemo i napredujemo, a ne biti sami sebi cilj. U ekonomskom smislu, do sada smo propustili na europske fondove primijeniti koncept financijske poluge, što znači da se javni novac promatra kao kapital uz koji se vežu privatna sredstva koja multipliciraju ukupan financijski potencijal projekata. Omjer privatnog i javnog kapitala koji sudjeluju u investiciji treba biti što veći. Korištenje bespovratnih sredstava u dosadašnjem obliku dovodi do poluga s omjerom 1 : 1 ili čak manjim, što posljedično dovodi i do niskih multiplikativnih učinaka takvih ulaganja. Izvjesno je da uz takav način korištenja javnih sredstava neće biti dovoljno investicija da se realiziraju svi razvojni ciljevi Hrvatske.

RJEŠENJE U SUSTAVNOM PRISTUPU

Uz sve nabrojano, moramo biti svjesni i klimatskih promjena. Hrvatska je iznimno ugrožena učincima koje promjena klime ima na društvo u cjelini, nalazimo se u Mediteranskom bazenu koji pokazuje znatno veću ranjivost. Područje Mediteranskog bazena znatno se brže zagrijava od ostalih područja u Europskoj uniji i već je na otprilike 2,2 °C u odnosu na predindustrijsko razdoblje (ne zaboravimo da je cilj Pariškog sporazuma ostatak ispod 1,5 °C). Uzmemo li u obzir da su u ukupnom bruto nacionalnom dohotku Hrvatske sektori poljoprivrede i turizma zastupljeni s više od 25%, a ta dva sektora su među najranjivijima, ne treba dodatno objašnjavati razinu osjetljivosti. Rješenje je uvijek u sustavnom pristupu. Potrebno je sustavni pristup spustiti na razinu jedinica lokalne i regionalne samouprave i operatera ključne infrastrukture kako bismo povećali otpornost unutar specifičnih sektora i društva u cjelini. Treba raditi na prostornim planovima jer je jako je važno da se elementi prilagodbe tamo integriraju.

Klima je životno pitanje, to će tek postati svima jasno, ali u pitanju je i temeljna opskrba EU-a energijom. Jednostavno nemamo dovoljno vlastitih izvora nafte, plina ili nuklearnog goriva. Obnovljivi izvori jedina su šansa EU-a, a onda i Hrvatske da bude slobodna i sigurna. Ne vjerujem da želimo ponovo biti u situaciji da strahujemo hoćemo li se zimi grijati ili hoćemo li zatvarati europsku industriju. ■